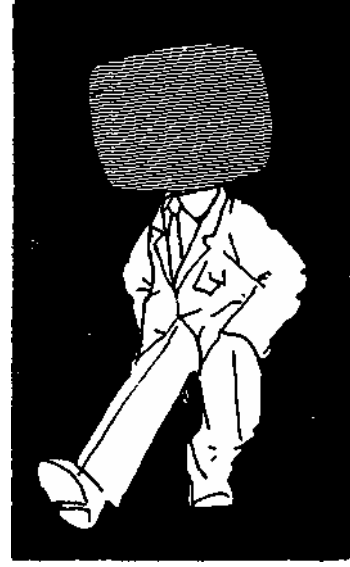

televizyon...
televizyon...
televizyon...

SİMDİ DE SIRA RENKLİSİNDE

Aşağıdaki ilgi çekici haber «Electronics» dergisinin 12 Nisan 1973 tarihli sayısından alınmıştır:

«AEG-Telefunken firmasının geliştirdiği renkli televizyon sistemi olan PAL sistemi arap ülkelerine hakim olmağa başlamışta-: Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Bahreyn Adaları resmen alman sistemini kabul etmişlerdir. Beşinci devlet olarak Ürdün'ün de PAL sistemini kabul edeceği ve renkli olarak deneme yayınlarına 1973'ün ikinci yarısında başlayacağı tahmin edilmektedir.

Frankfurt'taki AEG-Telefunken yetkilileri İran ve Türkiye'nin de PAL sistemini kabul edeceğini, Ankara'daki hükümet buhranının sona ermesinden sonra Türkiye'nin bu konuda bir karara varmasını beklediklerini belirtmişlerdir. Yukarıda belirtilen dört körfez ülkesi ile birlikte kesinlikle PAL hegamon'yası altına giren ülkelerin sayısı 27'ye çıkmıştır. Bunlardan 15'i halen renkli TV yayını yapmaktadır. PAL'e rakip sistemler Fransızların Secam ve Amerikalıların NTSC sistemleridir.»

Bir süreden beri TRT içinde renkli televizyonun Türkiye'ye gelmekte olduğu ve bu konudaki görüşmelerin çok gizli tutulduğu yolunda çıkan yoğun söylentilerin aslı böylelikle açıklık kazanmış olmaktadır.

YENİ TV TESİSLERİ KURULUYOR !

TRT Kurumu III. Bandda tesisler kurmak üzere «Siemens AĞ ve Rohde und Schwarz» firmalarıyla 22,7 Milyon DM'lık bir projenin kontratını imzaladı.

TELEVİZYONLARLA ÖRDÜK ANAYURDU DÖRT BAŞTAN

Oya HAYDAR

Son iki yaldan beri bir televizyon humması sardı Türkiye'yi. Bir zamanların araba sevdası gibi, halk, bu defa da televizyon sevdasına tutuldu, öte yandan da Türkiye'de, başka konularda görülmedik bir hızla, çeşitli bölgelerde, hele sınır bölgelerinde televizyon verici istasyonları ve televizyon yayınlarının izlenmesini sağlayacak tesisler kuruluverdi. Şüphesiz ki olumlu, güzel gelişmeler bunlar. Çağdaş bir imkândan halkın yararlanmasına karşı çıkılabilir mi hiç?

Ama sorunun bir de öteki yüzü var, Hem de bu öteki yüz, çok yanlı, çok yönlü, çok sorunlu bir yüz.

Önce, televizyonu yaygınlaştırmak için gösterilen büyük çabaların; eskiden Türkiye radyolarının yayınlarından verici istasyonların güçsüzlüğü yüzünden yararlanamayan bölgelerde Türkiye radyolarının dinlenebilmesi için yeni yatırımlar, hem de önemli yatırımlar yapılmasının; radyo televizyon konusunda hiç bir fedakârlıktan kaçınılmamasının temel güdücü nedenlerini düşünmek gerek. Hattâ denilebilir ki, en önemli sorunlarımızdan biri olan «elektriklendirme» üzerinde bile bu kadar önemle durulmuyor.

Radyo ve televizyon 12 Mart öncesi kadro ve yapısını korusaydı, aynı şevk gösterilecek miydi televizyon ve radyo yayınlarını yaygınlaştırmak için? Olay şu: 12 Mart sonrasının kapitalist gelişme yönü ve hızı, öte yandan da sermaye kesiminin hızlı sermaye birikimini sağlamak için zorunlu olan baskı "tedbirlerinin yerleştirilmesi; tek yönlü' propagandayı, geniş kitlelerin gözünden bozuk düzenin saklanması için gerekli olan bütün beyin yıkama yöntemlerini, çarpık kapitalist gelişme ve sermaye kesimi doğrultusunda ve bu yapıda bir basın yayın şebekesini yaygınlaştırmak da sermayenin ilk hedeflerinden biriydi. Bir ölçüde köylerin elektriğe, suya kavuşmasından da daha öncelikle bir hedef... işte 12 Mart sonrasında radyo - televizyon ağının yaygınlaştırılmasının temel nedeni budur, işin başındakilerin bu temel nedenin tam bilincinde olmamaları mümkündür... Kendi alanlarında gelişme ve ilerleme sağlamak için görev anlayışıyla çalışmakta olmaları da mümkündür. Ancak, programların niteliğine, elde edilen sonuca bakılacak olursa, kazanan yine sermaye kesimi olmuştur. Onun incelikli bir propagandasıdır bugün dinlediğimiz ve sayrettiğimiz...

Evet, Anayurt dört baştan . televizyonlarla örülmektedir. Ve şimdi bakalım büyük yatırımlara mal olan televizyon ne vermektedir halka, seyircilerine?

önce kimler yararlanmaktadır televizyondan? Başlıca, şehirlerin orta sınıfları ve orta sınıfın en düşük gelir diliminde olmakla birlikte, tüketim propagandasına kapılanlar... Bu kesim, burjuvazi gibi sermaye çevreleri gibi, çeşitli eğlence imkânlarından yoksundur. Televizyon onun başlıca eğlencesi ve vakit geçirticisi olmuş tur artık. Gerçek takatinin üstünde tüketim harcamalarına çok eğilimli olan toplumun bu kesimi, esnafı, sanatkârı, memuru, serbest meslek adamı, teknokrati ile aynı zamanda hem çok kalabalık bir kesim hem de sermayenin propaganda-sından en çok etkilenebilecek önemli bir siyasal potansiyele sahip kesimdir. Orta

sınıfların, gelir seviyesi ve yaşadıkları hayat seviyesi bakımından işçi kesimine en yakın olan alt katmanları ise, sınıfsal yapıları gereği, küçük burjuva ile işçi arasında yalpalayıp dururlar. Bu nitelikleriyle de, sermaye kesiminin üzerlerinde etkili olmak istediği bir toplum katını meydana getirirler, işte Türkiye'de başlıca televizyon seyircileri bunlardır.

Sözünü ettiğimiz kitleye seslenen televizyon programlarına bir göz atacak olursak, en genelde söyleyebileceğimiz, ara sıra tesadüfen gerçekleştirilen bir iki program bir yana, öğreticilikten, il'erticilikten kesin olarak yoksun buldukları. Türkiye gerçeklerinin kesinlikle dışında kaldıkları ve tek kelimeyle halkı uyutmak, halkın gözünden gerçekleri saklamak üzere tertiplenmiş olduklarıdır.

Önce, gittikçe çoğalan ve (doğruyu söylemek gerekirse) epeyce kaliteli olan; kaliteli olduğu için de kapitalizmin gelişmesine, tüketimi arttırmaya daha da fazla hizmet eden reklâm programları vardır. Sonra, allı pullu giysileri, dünya ya boş verme. temasını işleyen şarkılarıyla yerli yabancı şarkıcılar. Sonra fakir kızın zengin yakışıklı adamla evlendiği ya da şoförün kızının büyük ve zengin bir şarkıcı olduğu filmler. Sonra halk müziğini halk müziği olmaktan çıkararak korolar. Sonra çocuklara dünyayı toz bembere gösteren çocuk yayınları ve bu yayınların en öğretici bölümü olarak oyuncak yapımı gösterileri. Sonra, az daha katılanların Türkiye'nin başkentini neresi olduğunu bile bilmeyecekleri hiç bir yararlı yanı bulunmayan yarışmalar. Sonra yaşadığımız günlerle hiç bir ilgisi olmayan (yine de iyi bir program olduğu inkâr edilemeyecek) yaşadığımız günler... Ve sonra bol bol bacak sallayan dansözler. Şimdi de son ve en yeni olarak saatleri dolduran futbol maçları...

Ve kesinlikle hiç birinin kitle eğitimi için yararlı olmadığı ortada olan bu programların karşısında, ağzı bir kanş açık, düşünmeyi unutmuş ne verilirse onu alan ve bu durumun farkında bile olmayan insanlar.

Uyutulan, düşünmez hale getirilen, dünyayı olduğu gibi görmesi engellenen insanlar...

Televizyon seyircileri alınmasınlar. Ne zaman yorgun argın gelip de televizyonun karşısına geçsem, aynı yarı uyuşuk hava içinde, hiç bir şeye yaramadığını, sadece vakit kaybı olduğunu bildiğim programların karşısında hiçbir şey düşünmeden, sadece gözümün önünden geçenlere bakarak ve onlarla ilgilenerek oturup kalıyorum, son derece doğal birşey bu. Kapitalizm insanın zaaflarından en iyi yararlanmasını bilen sistemdir. Ve bilim, insanın hem göze hem kulağa aynı anda hitab eden olayların çok etkisinde kaldıklarını otraya koymuştur.

Televizyon, çarpık bir kapitalizmin ve tekelci sermayenin elinde kitleleri uyutmak ve uyuşturmakta, tepkisini ve düşünce yeteneğini yıpratmakta kullanılabilecek en iyi silâhlardan biridir. Yine aynı silâh, kitleleri uyarmakta, bilinçlendirmekte, ilerletmekte, bilgilerini arttırmakta, dünyaya ve gerçeklere açmakta da kullanılabilir. Ama bu ancak sermayenin egemen olmadığı bir düzende mümkündür.

Bu gün ise, Türkiye'de en önemli eğitim ve kitle kalkınması araçlarından biri olan Televizyon'da en büyük yeri futbol maçları, gözyaşlı filmler, reklâmlar, baldırıbacak gösterileri olmaya devam edecek. Ve tek eğlenceleri televizyon haline gelen orta sınıflar, giderek halk, alabildiğine uyutulacak, olabildiğince düşünm'eyen, kapitalizmin kuyruğuna takılmış, tepkisiz bir yığın haline getirilmek için çabalayacak.

(7 Mayıs, Yeni Ortam)

TELEVİZYON HANGİ'ÂMÂÇA HİZMET EDİYOR

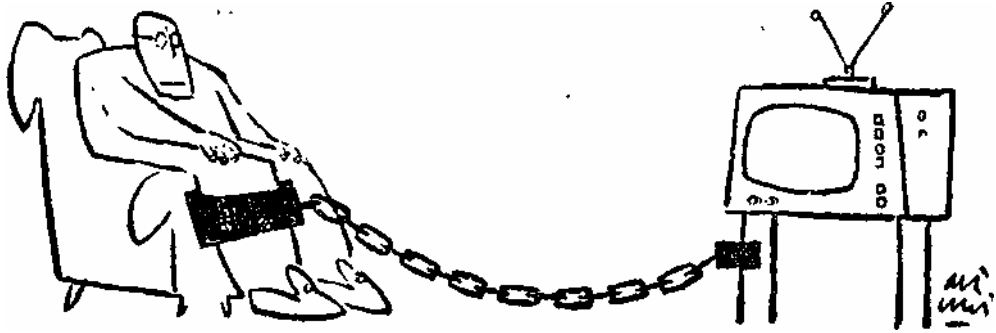
Televizyonun ülkemizdeki fonksiyonel durumunu incelerken "promleme salt Türkiye şartları açısından değil, televizyonun evrensel geçerliliği açısından bakmak gerekir. Televizyon şebekeleri arasındaki alışveriş bunu zorunlu kılmaktadır. Ama gelişmiş ülkelerle, az gelişmiş ülkeler arasındaki teknik ve kültürel açıklık bu alışverişin doğurduğu sonuçları çelişkili bir yoruma büründürmektedir. Bu yüzden de önce televizyonun çeşitli toplumlardaki faydasal grafiğini belirlemek, sonra da ülkemizdeki uyarılmanın analizini bu faydasal grafiğin ışığı altında yapmak gerekir.

GELİŞMİŞ TOPLUMLARDA

Tüketim ekonomisine geçmiş toplumlarda, gerek insanın üretime olan yabancılaşmasından gerekse kütle şehirleşmesinin getirdiği problemlerden ötürü, insan gittikçe kendini toplumdan soyutlaştırmakta, bireyselliğini geliştirmektedir. Toplumla insan arasındaki bağlar zayıfladıkça, tüketim ekonomisinin mallarına pazar bulabilmesi için tek kurtuluş çaresi, doğrudan doğruya, aracısız, insan ile ilişki kurmak olmaktadır.

Tekniğin gelişmesine paralel olarak, daha önceden afiş, gazete, radyo ile yapılan reklâmcılık daha sonraları sinema ve televizyonun devreye girmeleriyle iyice gelişmiştir, insanın toplumdan kopartılarak, evine televizyon başına kapatılması, onu reklamlara karşı savunmasız bırakmakta ve zamanla onların etki alanları içine girmesine neden olmaktadır. Böylece, artık insanların zevkleri, ihtiyaçları belirli bir merkezden önceden ayarlanmakta, sonra da insanlara yutulması için birer hap olarak televizyon aracılığıyla verilmektedir.

Bu ülkelerde televizyonun ikincil bir fonksiyonu da tüketim ekonomisinin sürekliliğini sağlamak ve egemen çevrelerin dünya politikasındaki tezlerinin haklılığını ispatlamak için yeniliklere ve akılcı gelişimlere kapalı statükocu fikirleri topluma sunmak ve benimsetmektir.

YAZISIZ

14 Haziran, Cumhuriyet

AZ GELİŞMİŞ TOPLUMLARDA

Türkiye gibi az gelişmiş toplumlar, endüstrinin hatlarının henüz belirlenmesi devrini yaşadıklarından ve tüketime dönük olmadıklarından, televizyonun fonksiyonelliği de gelişmiş toplumlara göre değişiktir. Bizim gibi toplumlarda televizyonun kuruluşuna neden olarak üç ana ihtiyaç gösterilir, a) Haberleşme, b) Eğitim, c) Eğlence. Böylece televizyon niteliksel olarak bu üç işlevi yerine getiren bir unsur gibi gösterilmekte, aslında toplumu kontrol etme ona yön verme amacıyla kullanılmaktadır.

Televizyon, sermayenin egemenliği altında, bir yandan bu üç yönlü sorunu çözmeye uğraşırken, diğer yandan da ortaya diğer bir güçlü sorun çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde burjuvazi, temeli kuvvetli bir kültür mirasına sahiptir. Tiyatrosundan müziğine, edebiyatından sinemasına şiiirinden resmine kadar, kendi dünya görüşünü yansıtabilme olanağı vardır. Türkiye'de ise burjuvazinin genel niteliği kapkaççı bir zihniyet olduğundan temel bir kültür felsefesi yoktur. Daha açıkçası, gelişmiş ülkelerdeki gibi kendini topluma tanıtmaya sanatımlıncilikle yapabileceği olanağından yoksundur.

Az gelişmiş ülkelerde, burjuvazi televizyonu kendi amaçları için kullanırken onu ambalajlayıp kurdelelerle sarıp sarmalaması gerekir. Türkiye'de, insanların toplumla olan ilişkisi, gelişmiş ülkelere göre daha sıkı olduğundan ilk problem insanı televizyona alıştırmak. ve ona bağlamaktır. Bu nedenle de televizyonun diğer toplumsal araçlara (örneğin sinema, tiyatro gibi) karşıt daha cazip yatan olması gerekir. Bunun için de tek çıkar yol eğlencenin fonksiyon'ellikte, haberleşme ve eğitime göre daha önemli gibi gözükmesi ama aslında belli bir amaca yönelik, «çaktırmadan yapılan şartlama» ışığı altında olması şartıyla, bunu yapabilmek için de tekniğe ve kültüre ihtiyaç vardır.

Amacın öneminden ötürü, para bulunmuş ve problemin teknik kısmı az çok çözülmüştür. Kültür olayına gelince... «

Türkiye'de burjuvazinin temeli sağlam bir kültürünün olmayışı onu, elindeki propaganda araçlarını tam verimli olarak kullanmasını engellemektedir. Burjuvazinin kültür sorununa bakışı iki yönlüdür. Bir yandan toplumu yanıltıcı mesajlar içeren kültür olaylarını desteklerken öte yandan da kendisine özgü bir kültür yaratma çabası içerisindedir.

Çeşitli araçlarla topluma sunulan sahte sloganların en geçerlileri, toplumun dinamik unsurlarını pasifistleştirmeyi amaçlayan «boşvermişcilik» felsefesiyle, küçük burjuvazinin sınıf değiştirme özlemine dayandırılarak yapılan şansın yardımıyla kolay yoldan zengin olabilme fırsatının her an var olduğunu işlemektir.

Burjuvazinin kendi kültürünü yaratma ihtiyacını duyabilmesi için epeyce zamanın geçmesi gerekmiştir. Son yıllarda, burjuvazinin kültür kurumlarıyla ilgilenmeye başlamasının ve onlara yön vermeye çalışmasının ana nedeni, kendisine özgü bir kültüre artık ihtiyaç duymakta olduğundandır. Şu anda bir arayış içerisinde olan ve henüz kendisine belli bir ekol seçmemiş olan Türkiye'deki burjuvazinin yararlanabileceği iki evrensel burjuva kültür anlayışı vardır. Birincisi zengin bir mirası olan avrupa kültürü, diğeri de derme çatma bir anlayışla kurumlaşmış Amerika kültürüdür.

Burada bir yanılgıya düşmemek için şunu iyice belirlemek gerekir. Eğer Türkiye'deki burjuvazinin kültür anlayışı gelişmiş olsaydı, televizyon programları daha kaliteli, daha faydasal mı olurdu? Hayır. Kültür anlayışları gelişmiş olsun, geliş-

memiş olsun televizyon, sinema gibi topluma doğrudan doğruya etkin oıabilme olanağına sahip kurumlar burjuvazinin elinde oldukça yapacakları şey aynıdır; toplumun yaratıcılığa ve ileriye dönük çabalarını nötürleştirmek ve kendi sloganlarını topluma benimsetmek için uğraşmak. Kendi varlıklarının devam edebilmesi için onlar bunu yapmak zorundadırlar. Kültür anlayışlarının eksikliği ise, kendi olanaklarını daha verimli kullanabilmekten onları yoksun bırakması açısından önemlidir.

Şimdi yukarıda anlattıklarımızın somut örneklemelerini, televizyonumuzda gösterilen bazı ana programları analiz ederek göstermeye çalışalım.

SİRK DÜNYASI

Bu program ilkel Amerikan kültürü standartları içinde yapılmıştır; evrensellik şansı ise bu yüzden çok sınırlıdır. Kahramanımız bir sirkün yönetmeni ve sahibidir. Fizik olarak yakışıklı (gibi takdim edilen), iyi ruhlu, birazcık çapkın (bu yüzden de erkek) anlayışlı bir adamdır. Her programda sirkini tehlikeye düşüren değişik olaylarla karşılaşır ve hepsini çözümler. Bu dizinin genel amacı ise seyircinin bilinç altına «çaktırmadan» bazı sloganları yerleştirmektir.

N'e olursa olsun sirkün yaşamasını sürdürmesi gerekmektedir. Sirk yüklü bir yatırım gerektiren ve kâra yönelik bir kuruluştur. Bu yüzden de, arkadaşlıktan da, sevgiden de önemli olan şirketin çalışmasıdır. Kahramanımızın bu görüşü seyirciye ulaştırabilmesi için bir sirk sahibi olarak seçilmesinin avantajları büyüktür, önce seyirci, sihirselsel bir özelliğı olan, aşkın ve arkadaşlığın garnitür olarak sunulduğu sirke herhangi bir büyük şirketten daha çok sempati duyacak, onun batmamasını daha çok gönülden isteyecek dolayısıyla kahramanımızla ve onun temsil ettiği görüşle daha çabuk özdeşleşebilecektir.

Taze bir örnek, 21 Haziran 1973'teki programın ana felsefesidir. Bir avcı arslan yakalamış ve sirke getirmiştir. Çeşitli olaylar olur, avcı arslara evcilleştirmeye bir türlü yanaşmaz. Kahramanımız, sirkün başarısı için, kahramanca kendini ortaya atar ve arslanı ehlileştirmeye çalışır ve evcilleştirir de. Arslan kahramanımızı yiyecek mi yemiyecek mi derken ana tema «çaktırmadan» seyircinin kafasına sokulur.

Avcı — Bunun yeri (arslanı göstererek) ormanlardır. O özgürce yaşamaya alışmıştır. Bizim onu evcilleştirmeye hakkımız yok.

Kahramanımız — Onun özgür olup açlıktan ölmesi mi daha iyi, yoksa esir olup karnının doyması mı?

Böylece seyirci bir açmaza girmiştir. Ve sloganlar peşpeşe eylemesine aralıksız verilmektedir ki, hiç ormanda açlıktan bir arslanın ölüp Ölmeyeceğini düşünmeye bile fırsat kalmadan mesaj beyine yerleşivermiştir bile. İnsan aç ve özgür olacağına esir ve tok olsun daha iyi. insanın hem özgür hem de tok olabilmesi alternatifi ise kesinlikle uyutulmuştur.

UZAY YOLU

Bu sefer kahramanımız kaptan kılığında uzayı kontrol etmektedir. Uzayın belli bir galaksisi dünyanın egemenliğı altında sulh ve huzur içerisinde yaşamaktadır. Dünyanın kurduğu bu hegemonyanın savunması ise dünyalılardan diğer gezegenlere göre daha akıllı ve daha insancıl olmalarına karşın, öbürlerinin vahşisi ve de geri kalmış olmalarıdır. Kaptanımız, tabir-i caiz ise, emperyalist dünyanın sö-

mürgelerinde arada sırada çıkan nahoş olaylara anında el koyarak kesin ve mutlu sonuca ulaşmaktadır.-

Gerek bu programda gerekse Sirk Dünyası'nda psikolojinin en ilkel sloganları, olayları daha modernleştiriyorruş gibi göstermek için garnitür olarak kullanılmakta ve beyinler yıkanmaktadır.

Uzay yolunda, bir takma ilkel şaklabanlıklarla, seyircilerin gözleri boyanmaya çalışılmakta vte evrens'el emperyalizmin haklılığı kabul ettirilmek istenmektedir.

GÖREVİMİZ TEHLİKE

Amacını en açık seçik ortaya koyan, yakında tekrar devreye girecek olan bir program dizisidir. CIA'nın dünyada çevirdiği bütün dolaplar bu dizide bir marifetmiş gibi gösterilmektedir. Seyirciye şirinlik köprüsü kurabilmek için kullandıkları metod ise kendilerinin çok zeki ve teknik adamlar olduğu karşılardakilerin ise aptal ve cahil olduklarıdır. Bu yüzden her programdan sonraki tek geçerli sentez de adamların işini bilir akıllı, hamiyetpterver ve de vatansever olmalarıdır. Gerek «Görevimiz Tehlike »nin gerekse «Uzay Yolu »nün özündeki üçkağıtılığın temeli, vahşi kızıldeüilerin elinde son anlarını yaşamakta olan yakışıklı kahraman ile sevgilisini kurtarmak için, borular çalarak kızıldeüileri katleden Amerikan süjvarilerini içeren kovboy filimlerine dayanmaktadır.

Bu iki programın en ilginç ve ancak trajik bir şaka alarak nitelendirebileceğimiz ortak yanı ise, bunların ne olup bittiğinden habersiz Amerikan toplumuna, Amerikan Emperyalizminin haklılığını göstermek ve benimsetmek amacıyla yaptırılmış olmalarına karşın bizim gibi bir ülkede seyrettirilmeleridir.

SONUÇ

özetle işleyişi açısından şu anda toplumumuzun en ucuz eğlence aracı olan televizyon, onu elinde tutan egemen güçlerin gerici felsefesini yansıtmaktadır. Böylece, televizyon toplumu uyutmak ve ileriye dönük çabalanan engellemek için egemen güçlerce çizilen genel bütünün içerisinde bir öge olarak görevini yerine getirmektedir.

~ Uyuşturucu madde filân kullanmadı, biraz radyo dinleyip, biraz da televizyon seyretti... Sonrada gazetesini okudu, bu hale geldi...

10 Mart 1972, Cumhuriyet

TRT'NİN YENİ NİTELİĞİ

TRT'nin yeni yasası yürürlüğe gireli bir yıldan fazla oluyor. TRT'nin yeni niteliği, başka nedenlerin yanında, özellikle bu yasanın bir sonucudur. Bu yazıda bu yasanın önemli yanlarını ve sonuçlarını ele alacağız.

1961 Anayasa'sının 1971'de değiştirilmesinden sonra yeni Anayasa'ya uydurulacak yasalar dizisinin başını 1963 TRT yasası çekmişti. Bu yasanın 'en önemli 18 maddesi günün koşullarına uyacak biçimde değiştirildi. 1961 Anayasası radyo ve televizyon istasyonlarının özerk bir kamu tüzel kişiliğince yönetilmesini öngörüyordu. Bilindiği gibi 1971 Anayasası ve ona paralel olarak getirilen TRT yasası TRT'nin özerkliğini kaldırdı, özerklik yerine tarafsızlık ilkesini ön plâna çıkardı. TRT'nin yayın esasları ise eski yasada «programların yetkili uzmanlarca hazırlanması ve fikir, sanat, milli eğitim, halk eğitimi ve toplum kalkınması bakımlarından yeterli olması» ilkesiyle belirlenmişken, yeni yasada «milli gelenekleri gözetmek, Türk Milli Eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak» biçimine sokuldu. Ayrıca, program planlamalarında ilgili bakanlıkların görüşünün alınması gereği getirildi.

1963 Yasasına göre yönetim kurulu «TRT'nin en yüksek karar ve yönetim organı» idi, ve TRT, «Yönetim Kurulunun aldığı kararlar çerçevesinde ve onun gözetimi altında genel müdür tarafından yönetilir» di. Yeni yasa, yönetim kurulu için TRT'nin «yüksek karar ve yönetim organıdır» demektedir ve Kurumun genel müdür tarafından yönetileceğini belirtmektedir. Eski ve yeni yasalar arasındaki bu kesin fark, yeni yasaya göre genel müdürün "doğrudan doğruya hükümet tarafından atanmakta olduğu göz önüne alınırsa çok daha fazla önem kazanmaktadır. Yönetim kurulunun 1971'den önce yayın esaslarını saptamak, genel müdürü atamak üzere hükümete önermek gibi önemli yetki ve görevleri varken, yeni yasaya göre daha çok yönetmelik hazırlamak, ahm-satım-kiralama kararları vermek türünden bürokratik işlere bakacaktır. Yönetim kurulunun yapısı ve seçim yöntemi *de* büyük ölçüde değiştirilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi hükümet temsilcilerinin sayısı 2 den 3'e çıkarılmıştır. Kurumda çalışanların temsilcileri olarak yönetim kuruluna giren 2 üyelik kaldırılmıştır. Eski yasaya göre bu üyelere elektrik

veya elektronik mühendisi olması gerekiyordu. Buna karşılık gazeteciler cemiyetleri, ençok üyeli işçi ve işveren konfederasyonları, esnaf ve sanatkârlar konfederasyonu, Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği, Ziraat Odaları Birliği gibi nitelikleri belirli gurupların temsilcilerinden 2 tanesinin yönetim kuruluna girmesi öngörülmektedir. Bu kuruluşlar arasında Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Elektrik Mühendisleri Odası, Türkiye Barolar Birliği gibi kuruluşlara yer verilmediği özellikle dikkati çekmektedir. Hükümetçe doğrudan doğruya atanan Genel Müdür ve 3 hükümet temsilcisi dışındaki üyelerin seçimi ise eskiden olduğu gibi ilgili kurumlarca yapılmayacak, fakat bu kurumların gösterdiği adaylar arasından «TRT Seçim Kurulu»na seçilecektir. TRT Seçim Kurulu ise 5 üyeden oluşmaktadır. Bunların 4'ünü Cumhurbaşkanı, üniversite rektörleri arasından seçecektir. 5'incisi ise Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteridir. Ayrıca yeni yasaya göre, yönetim kurulu üyeleri belirli durumlarda TRT seçim kurulunca görevlerinden uzaklaştırılabilmektedir.

TABLO : Yönetim 'kurulunun yapısı ve seçim atama yöntemi

Üyenin niteliği ya da kö- üyelerin saym ye seçim_ at&ma yö

	ESKİ YASA (Toplam 9 üye)	YENİ YASA (Toplam 11 üye)
I. Genel Müdür:	İktisadi-sosyal bilimle'r ve- yahut haberleşme veya tekniği Hükümetçe atanır, veya yüksek öğrenim yapmış olmalı. Yönetim Kurulunun önerisiyle hükümetçe atanır.	Yüksek öğrenim yapmış olmalı, radyo-televizyon programcılığı alanında yüksek öğrenim yapmış olmalı.
II. Hükümet temsilcileri:	Hükümetçe atanan 2 kişi	Hükümetçe atanan 3 kişi
III. Üniversite öğretim üyeleri:	Üniversiteler öğretim üeleri'nce 2 dereceli seçimle 5 yıl için seçilen 3 kişi	Üniversitelerin en yüksek kurulları tarafından 2 dereceli seçimle seçilen adaylar arasından Cumhurbaşkanı'nca atanan TRT seçim kurulunca 3 yıl için seçilen 3 kişi.
a) Hukuk, ekonomi, sosyal bilimler dalından 1 kişi		
b) Elektrik, elektronik dalından 1 kişi.		
c) Eski kanuna göre «edebiyat (fikir veya sanat alanında yüksek hizmetleri görmüş,» yeni kanuna göre Türk dili, edebiyatı tarihi dallarında öğretim üyesi olan 1 kişi.		

IV. Müzik uzmanları	ilgili Kurumlarca 2 dereceli seçimle 5 "yâ için seçilen 1 kişi	ilgili kurumlarca 2 dereceli seçimle seçilen adaylar arasından Cumhurbaşkanınca atanan TRT seçim kurulunca 3 yıl için seçilen (Biri batı müziği biri Türk Müziği dalından olmak üzere) 2 kişi.
V. TRT Kurumunda çalışanlar temsilcileri:	Kurumda çalışanlar arasından yönetim kurulunca 5 yıl için seçilen (Biri yönetici, biri Yüksek elektrik veya elektronik mühendisi olmak üzere) 2 kişi.	Kaldırılmıştır.
VI. En çok üyeli gazeteciler cemiyetleri: En çok üyeli işçi sendikaları konfederasyonu^ En çok üyeli işveren sendikaları konfederasyonu Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Ziraat Odaları Birliği temsilcileri	Yok	Adı geçen örgütlerce seçilecek üçer kişinin toplanıp seçeceği 4 aday arasından Cumhurbaşkanınca atanan TRT s'eçim kurulunca 3 yıl için seçilen 2 kişi.

Genel müdüre gelince, eski yasada genel müdürün «iktisadi ve sosyal bilimler veyahut haberleşme veya radyo-televizyon tekniği veya programcılığı alanında yüksek öğrenim yapmış» olması öngörülmüşken, şimdi bu, «yüksek "öğrenim yapmış olmak» biçimine sokulmuştur. Ayrıca da yukarıda belirtildiği gibi, hükümet tarafından doğrudan doğruya atanmaktadır.

Yeni yasadaki dikkat çekici bir nokta da danışma kurulunun yapısıdır. Danışma kurulu şu üyelerden kurulu olacaktır :

TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerden birer temsilci .

8 tan'e hükümet temsilcisi . Diyanet işleri temsilcisi

Devlet Tiyatrosu, balesi, orkestra ve konservatuarlardan toplam 6 temsilci .

Gazeteciler derneklerinden 3 temsilci . Ziraat Odaları Birliğinden 1 temsilci

Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Konfederasyonundan 1 temsilci .

Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'nden 1 temsilci

Ençok üyeli işçi ve işveren konfederasyonlarından 1 temsilci

Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Kızılay Derneği ve Halkevleri'nden birer temsilci.

Kızılay'a kadar temsilci alınan danışma kuruluna da teknik elemanların, baroların kuruluşlarından hiç temsilci alınmamasına büyük bir dikkat sarfedildiği gözden kaçmamaktadır.

TRT'de grev yapılmasını önleyebilmek için yasaya eklenen çok ilginç bir maddeden de söz edelim. 4. ek madde aynen şöyle : «TRT radyo ve televizyon işletmeler.¹, toplu sözleşme grev ve lokavt kanunun^{11*1} 20/8 maddesinde öngörüldüğü anlamda eğitim ve öğretim kurumu sayılırlar».Bilindiği gibi adı geçen madde uyarınca eğitim ve öğretim kurumlarında grev yapılamamaktadır.

Genel müdürü hükümetçe atanan; yönetim kurulunun yetkileri kısılmış, daha da önemlisi yapısı ve seçilişi yukarda belirtilen biçime sokulmuş bir TRT'nin ülkemiz ve günümüz koşullarında ne denli tarafsız kalabileceği tartışılabilir bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni yasanın çıkmasından beri ortaya çıkan durum ve şikâyetler bu şüpheleri doğrular niteliktedir. Öyle ki, muhalefetteki partilerin şikâyetleri bir yana, zaman zaman çoğunluk partisi dahi yeni TRT'nin tutumundan şikayetçi olmuştur. Haberlerin veriliş biçimi, tartışma ve açık oturum programları tarafsızlığı açıkça tartışılabilir bir durumdadır. Bir konunun çeşitli açılardan ele alınarak tartışılması olması gereken açık oturumlar çoğu kez resmi hükümet görüşünün sunulması biçimine dönüştürülmektedir. Ana amacı eğitim olmak gereken radyo ve televizyon yayınları, basit, zevksiz ve sığ eğlence programlarıyla doldurulmuştur. Ulusal kültür ve ulusal sanatın oluşturulmasına katkı sıfır denecek bir düzeydedir. Televizyonda iki dakikalık ara programlar bile yabancı filimlerle doldurulmaktadır. TRT genel müdürü verdiği demeçlerde yabancı yayınların izlenmesine duyulan ihtiyacı ortadan -kaldırdığım övünerek söylerken radyolarımız ve özellikle televizyon baştan sona «yabancı» yayın yapmaktadır. Bol kavgalı, cinayetli, bol içkili, bol kadınlı filimler ekranları doldurmaktadır (*).

Yayın yapma tekelinin devletten alınması ve böylece özel radyo ve özel TV istasyonları kurulabilmesi için özel teşebbüsün 1971'den önceki gizli-açık girişimleri de görünüşe göre sona ermiştir. Artık yayınlar istenen biçime sokulmuş, üstelik TV ye reklâm alınmaya başlanmıştır. Şimdi o girişimlerin tam tersine tanık oluyoruz. Yıllar yılı güdük bırakılmış TV şebekesi bi'rden ülkeyi sarmış, ticaret ve sanayi odalarının başı çektiği «köylere TV»kampanyaları başlatılmış, 1961-1971 döneminde esirgenen yardım ve destek birdenbire ve cömertçe TRT'nin 'emrine sunulmuştur.

Öte yandan TRT, kanunun sadece kendisine verdiği yayın yapma hakkının başkalarının kanunsuz olarak (ve ulusal kültürümüz açısından zararlı yönde) kullanılmasına önceleri yargı organları önünde karşı çıkarken iki yıldır bu konuda «garip bir tevekkül» içindedir. Bugün Meteoroloji radyosu, polis radyoları (İstanbul'da, izmir'de birer ve Ankara'da üç radyo) Ve ABD'nin Adana, Diyarbakır ve Karamürsel radyoları tamamiyle kanuna aykırı olarak ve TRT'nin sessiz seyirciliği karşısında (hatta TRT'nin bu radyoların bazılarında yayınlarında kullanılmak üzere bant sağladığı söylenmektedir) sürdürmektedir. Bugünkü TRT yasasını hazırlayanlar öngörülen değişiklikleri tam bugünkü radyo ve televizyon yayınlarını özledikleri ve istedikleri için getirmişlerdir. Bu değişikliklerin, aynı yöndeki, daha da karanlık başka özlem ve isteklerin gerçekleşebilmesi için de yeterli olduğunu göreceğimiz kanısındayız.

(*) «TV'de oynatılan bazı filimler gayri ahlâkidir» Suat Sinanoğlu (Eski TRT yönetim kurulu üyesi). «Yılbaşı gecesi Gar Gazinosu'ndan naklen verilen göbek oyunlarının Atatürkçü Programla ne ilgisi var?» Muammer Sun (Eski TRT yönetim kurulu üyesi) Milliyet, 4.2.1972.

TRANS TEL'İN İÇYÜZÜ*

BATI ALMAN TV YAYINLADI AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERE PROPAGANDA AMACIYLA NASIL İHRAÇ EDİLİYOR?

Alman televizyon yayınları uzak ülkelerde pek etkili oluyor. Bütün dünyada TV - direktörleri, «seyircilerimizin desteğini çok bulmakta», «televizyon programlarımızda önemli bir yer almakta» ve «çok faydalıdır» şeklinde alman yapıtlarını övmektedirler. Hatta bazıları bunun, «ulusların anlaşmasına pek kıymetli» bir katkı olduğunu dahi söylemektedirler.

Bu türden övgüler 1965'den beri alman televizyon yayınlarını özellikle az gelişmiş ülkelere dağıtan Köln'deki bir şirkete sık sık gelmektedir. Federal Almanya' da hiç tanınmayan bu ihraç kuruluşunun adı «Alman Televizyon Transkription Şirketi» olmakla beraber kısaca, «Trans Tel» diye adlandırılmaktadır. Trans Tel, radyo kurumları ve federatif hükümetin katıldığı ve Almanya'nın Sesi (Deutsche Welle) ile teknik ve personel bakımından birleşik olan, yan devletleştirilmiş bir kurumdur. Geçen yıl çoğunluğu siyah beyaz olan 14139 film kopyasını 76 yabancı TV istasyonuna kiralamıştır. 80 redaktör ve serbest müşavir ile yönetilen, kesilen ve beş dilde dublajı yapılan bu Trans Tel yayınları üçüncü dünya • ülkelerinde öylesine tutulmaktadır ki, Köln'deki 422 program saatlik arz artık talebi karşılayamayacak durumdadır.

Alman TV yayınları Kıbrıs'tan Taiwan'a, Jamaika'dan Yeni Zelanda'ya kadar moda olmuştur. Doğulular ve zenciler, asyalılar ve güney amerikalılar Alman «bilim öncülerini», büyük sanatçıları ve kaşifleri öğreniyorlar, operet sanatçıları Anneliese Rothenberger ve Rudolf Schock'a hayran kalıyorlar ve «Sınırsız Oyun» dan veya sirk serisi «Salto Mortate»den hoşlanıyorlar.

Venezüella'da Bremen Radyo'sunun bol gürültülü «Beat Club» programı bütün seyirci rekorlarını kırıyor. Endonezyalılar «Show de Cologne» (Köln şovu, gösterisi) adlı bir müzik şovu ile eğleniyorlar, Nijeryalılar «7. Duyu» adlı trafik filmi ile eğitiliyorlar. Basra Körfezi'ndeki Abu Dabi'de küçükler alman «Sandmännchen»i ile uyuyorlar.

Thai'nin futbol fanatikleri ise her hafta için tam bir federal lig maçını ekranlarında görmek istiyorlar. Trans Tel yöneticisi Ulrich Schaeffer «Alman TV - programları öyle bir kültür kapitali oluyor ki bununla bir gelişme patlaması mümkün olabilir» tarzında övünmektedir.

Ancak bu kapital mali değil, fikirsiz kazanç sağlamaktadır. Çünkü uluslararası rekabete şirket yalnızca seyirci toplayıcı ticari mal açısından girmemekte, ayrıca son derece elverişli şartlar uygulamaktadır. Örneğin Trans Tel filmlerinin ücretleri, nakliye payı dışında 1 ila 90 dolar arasındadır. Şirketin ihraç gözdesi olan iktisadi ve kültürel yayınlar ise bedava verilmektedir.

Bu kârsız ticaret, Trans Tel'e yılda 4 milyon Mark'la yardım eden Federal Basın Dairesi'nin ve ARD (Almanya Genel Radyo Kurumları ve ZDF'nin (ikinci TV Kurumu) büyük teknik desteğiyle yapılmaktadır. Kurumların ikincil reklam şirketlerinin gelişmiş ülkelerle yaptığı karlı ticarete karışmamak şartıyla, Köln'deki bu şirket kurumlarının depolarından parasız komple şov programları, TV oyunları ve dökümanter filmleri seçebilmektedir.

(*) 7 Mayıs 1973 tarihli Batı Alman Spiegel Dergisi'nin, Televizyon bölümündeki (sayfa 189) «Sandmännchen in Abu Dhabi» başlıklı yazıdan çevrilmiştir. «Sandmännchen» bir Alman masal figürüdür; Çocukların akşamları uyumaları için gözlerine uyku serper

Genellikle Trans Tel trupu birçok rapor ve aktüalite yayınlarından kendi programlarını derlemekte, «Prisma» veya «Nulleins» adıyla sunmaktadırlar. Politika haberleri ve olaylar Tans Tel'ce nadiren verilmekte, eleştiri türünden yayınlardan kaçınılmaktadır. Ve bunu yalnızca Köln'deki şirketin müşterilerinin, Almanların çelişkilerini veya çatışmalarını bilmek istememelerinden ötürü değil aslında Trans Tel grubunun, toz pembe ideal «Almanya Panoraması»nı «aşırı sol katkılar» (Schaeffer) veya hükümet düşmanı polemiklerle lekelemek istemediklerinden yapmaktadırlar.

iki federal hükümet ve üç radyo temsilcisinden oluşan program kontrol komisyonunda ZDF filmi «komissar» (komiser)»m, refah toplumunun çirkin ve sefil yönlerini de göstermesi bakımından üçüncü dünya için mahzurlu olup olmadığı tartışılmıştı.

Trans Tel kurucuları baştan beri olumlu motifleri tutmuşlar ve sefalet eleştirilerine yan çizmişlerdi. Soğuk harbin bu seçkin çocuğunun görevi, —ki bir hizmet girişimidir— Alman Batı'sının iyi yönlerini ön plana almak ve TV aracılığıyla tehlikeli bi'r şekilde yaygınlaşan «Doğu Bloku» rekabetinin etkilerini yok etmeğe çalışmaktı. Almanya'nın Sesi'nin o zamanki yönetmeni Hans Otto Weseman'a göre «Demir Perde gerisinin Moskova'dan başlayıp, Prag'dan Pankow'a kadar olan yönetimleri», özellikle Doğu'da TV yoluyla yarattıkları imajla oldukça öne geçmişlerdi.

Eğitim ve eğlence programlarından, oyunlardan oluşan zengin bir repertua'r ile doğu bloğunun doğrudan doğruya propaganda etkisine yönelen kurumlarının elde ettikleri nüfuzu hızla ellerinden aldılar. Redaktörler, bu arada müşterilerini Almanların kendi iç çelişkileri üzerine aydınlatma isteklerine başarıyla »karşı koydular.

Çünkü böyle bir durumda film alıcıları allerjik bir tutuma giriyorlardı. Örneğin doğu anlaşmaları (Doğu-Batı Almanya arasındaki) üzerine olan bir haber, kısa bi'r süre duvar (Berlin'deki) gösterildiğinden, mısırlı televizyon yöneticileri tarafından, Kahire'deki DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti) büyük elçiliğinin diplomatik protestolarından çekindikleri için reddedilmişti.

Bu tür rastlantılar dışında, Könlü TV - ihracatçıları filmlerinin ne zaman, nasıl gösterildiklerini, gösterilip gösterilmediklerini nadiren izlemektedirler. Ancak yine de bir yandan dinsel geleneklere sıkı sıkıya bağlı islam ülkeleri için örneğin ekranda çıplak göğüslerin, binişlilerin mini eteklerin ve haçın görünmemesi gerektiğim, öte yandan latin am'erikalılarınsa özellikle açık saçık bi'r küstahça eğlenti filmlerini sevdiklerini bilmektedirler.

Herşeye rağmen «Trans Tel» grubu ve onların Bonn'daki para babaları bu TV-ihraç mallarının (Bonn'daki Basın-Yayın Dairesinden Müşavir Gerd Müller Thuns'un dediği gibi) «fevkalade büyük bir etkisi» olduğuna inanmaktadırlar. Bu etki daha da büyük olabilirdi. Ne varki, üçüncü dünyada da büyük gelişmesini gösteren odyo vizüel (gör-işitsel) çağda, bu TV-ajansı pek kısıtlı desteklenmektedir. Aynı şekilde Batı Almanya propagandası için görevlendirilmiş «Goethe Enstitüsü» ve Almanya'nın Sesi (Deutsche Welle) Radyosu'nun deniz aşım yayınlarının gösterişli 100 Milyon DM'lık bütçeleri yanında, Trans Tel'in 4 Milyon DM'ı pek mütevazı kalmaktadır.

Eğer gelecekte daha fazla para yardımı alınamaz ve 1980 yılına kadar alıcı devletlerin çoğu renkli yayınlara dönüşürler ve oldukça daha pahalı olan renkli kopyalar talep ederlerse, (Şirket yöneticisi Schaeffer'e göre) «Trans Tel» program arzını üçte ikisi kadar kısmak zorunda kalacaktır